

# TRETZE ANIVERSARI

LI. NICOLAU D'OLWER

La trajectòria política i social de Lluís Companys es sintetitzarà en una sola imatge, punyent i inesborrable en la memòria del nostre poble: la d'un home que a frec de la seixantena, grisos els cabells, brillants els ulls que no s'ha deixat embenar, descalç per tal d'aferrar els peus a la terra pairal, cau afusellat a Montjuïc, cridant —com un darrer clam d'amor, d'esperança i de fe—Visca Catalunya! I aquest home que mor així, regant amb la seva sang la terra catalana, és el President de la Generalitat de Catalunya, i l'afusellen precisament per això, perquè és el President de la Generalitat de Catalunya.

Quan a la matinada del 15 d'octubre de 1940 Lluís Companys queia al fossat de Montjuïc, no era pas un home de partit, el representant d'una tendència política o d'una ideologia social: era el President de la Generalitat. Franco acomplia la seva obra. El seu manifest de 1936, tot i fingir acatament farisaic a la Constitució, era ja un atac al sistema autonòmic, engranatge essencial d'aquella Constitució; el 1938, en trepitjar per primera vegada les seves forces la terra catalana, s'apressava a declarar abolit l'Estatut de Catalunya; acabava la guerra el 1939, suprimia d'un cop de ploma la legislació del nostre Parlament i la jurisprudència del Tribunal de Cassació, ensems que, pel procediment esbiaixat de la censura, impedia tota manifestació pública de la llengua catalana. Calia més, i en el triomf momentani de l'ordre feixista damunt Europa va trobar l'avinentsa de fer allò que en terminologia de sorge en diuen "un càstig exemplar", com el de Felip V, penjant dins una gàvia de ferro al Portal de Mar de Barcelona la testa de Francesc Moragues. Suprimides les institucions de la Catalunya autònoma, Franco aprofità l'ocasió per a suprimir també l'home que per ministeri de la llei n'era el representant i el símbol. Crueltat i revenja, però, són males conselleres. L'afusellament de Lluís Companys duu a la memòria una frase històrica, aquella de Tayllerand referint-se a l'afusellament del duc d'Enghien, segrestat per la policia bonapartista en terra estrangera i condemnat per una comissió militar: "Es pitjor que un crim, és una errada". Errada també la de Franco, que d'un home va fer-ne una bandera i d'un polític un màrtir.

Si Lluís Companys va morir com a President de la Generalitat, just és que els catalans retem a la seva memòria un homenatge unànime. Just i àdhuc necessari. Pel damunt de totes les diferències, cal donar caliu a allò que ens és comú i ens agermana. Una llengua i una bandera elles totes soles no fan un poble. Sense l'esperit nacional —és a dir, el sentiment solidari, el desig de convivència, l'anhel de realitzacions comunes— la llengua és només un vehicle de picabaralles i la bandera un element decoratiu. Si això ens arribés, Catalunya ja no fóra sinó un record a les planes de la Història i un nom damunt les cartes geogràfiques. Sense aquell esperit, la commemoració de la mort del nostre President només seria una data inscrita d'esma al calendari, i tant se valdria esborrar-la'n.

## L'Afusellament

El dia 15 vam enterrar aquell heroi i aquell sant. La nit anterior, havíem estat tres hores amb ell, somrient i animós. Després, jo vaig rebre el seu cadàver... Tenia una expressió somrient i bonica, com la d'una estàtua adormida.

Ell em va encarregar —abans de morir— que anés a París a comunicar-ho a la família i als amics, per encoratjar-los, ja que era la mort més bonica que pogués desitjar la seva humil persona.

Són proves terribles, però hem de ser fortes com aquelles dones de les quals ens parlen els Sants Evangelis.

Va morir afusellat al Castell de Montjuïc el matí de la diada de Santa Teresa —d'aquella dona tan santa i tan humana—; i arran de la seva tomba, recordant un altre germà que d'enyorament havia mort a França, vaig oferir el sacrifici de la vida si calgués perquè tots els homes honrats que es troben forçats a viure fora de la seva Pàtria i els qui consumeixen la seva vida a les presons, puguin tornar a la seva estimada terra o al caliu de la seva llar. Vaig suplicar a la gran santa que salvés la Pàtria, que no permetés que els estrangers ens arruïnïn i ens matin.

Després, en alta veu, vaig dir a tots els presents: "Senyors, que Déu us perdoni, perquè no sabeu el que us feu". Ho vaig dir sense estrènyer el puny ni estendre la mà, posant els braços en creu, el dia 15 d'octubre a les deu del matí, en aquesta bella Catalunya, de cara al mar que acaricia aquella santa muntanya...

(Lletra de Ramona Companys a la seva neboda Maria, filla del President.)

## MISSATGE

### A JOSEP IRLA

En aquesta missatge, breu, íntim, evocador, fruit d'un bell record i d'una enyorança, que aquest aplec de girò-nins exiliats en terres azteques avui us envia, com una fer-vorosa salutació o una cordial abraçada, hi trobareu aque-lla sincera i espontània admiració que sempre hem sentit per vós, estimat i honorable Irla, germà gran i assenyat per uns, pare comprensiu i bondadós per altres, vós, que com un turó del Montseny o un far de la Costa Brava, orgull de la nostra muntanya, bellesa del nostre mar, heu sabut conservar en tot moment per damunt de totes les escomeses i de totes les maltempsades el vostre seny i la vostra integritat, fent tothora honor a la vostra nissaga d'austers i braus lluitadors, als ideals comuns i a la nostra terra.

Agustí Cabruja, Dalmau Costa, Miquel Santaló, Amadeu Oliva, Pere Purcalles, Antoni Dot Arxer, Marcel Santaló, Martí Rouret Callo, Cèsar Pi Sunyer, Josep Ma. Boix, Llorenç Busquets, Ramón Calm, Esteve Garriga, N. Costa-Horts, Josep Sarradell, Lluís Bota Villà, F. Cané, Miquel Ortiz, Emili, Enric i Lluís Garcia Vigneaux, Joan Domingo, Lluís Vilagran, Pere Tura, capità de Guàrdies d'Assalt, Felip Gran, Casimir Bañas, Pere Mas i Castells, Antoni Caselles, Lluís Ferrer Falgueres, Pere Costa Santaló, Francesc Rodríguez, Joan Marull, Francesc Batlle, Narcís Serra, i segueixen més noms.